

IVAR SCHNELL:

DET
FORNTIDA
FELLINGSBRO

Pris 1 kr.

För medlemmar i Fellingsbro hembygds- och fornminnesförening är skrif-
tens pris 50 öre. (Avgift i föreningen 1 kr.)
Anmälan om medlemskap i föreningen och beställning av skriften kan
göras å Folkhögskolan, *Fellingsbro*.

Ncae

FELLINGSBRO HEMBYGDS- OCH
FORNMINNESFÖRENING

DET FORNTIDA FELLINGSBRO

AV

IVAR SCHNELL

—
UTGIVARE:

FELLINGSBRO HEMBYGDS- OCH
FORNMINNESFÖRENING

ARBOGA

ABBOGA BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

1 9 3 5

Linde folkbibliotek
Föru.-nr. HANDBOKSAMLINGEN 267
Klassif. 1.
Datum 30.1.1947

LINDE FOLKBIBLIOTEK
LINDESBERG

Schnell
Nae Ex.1

Linde-
saml.

*Då vi nu utgiva denna skrift över vår sockens forn-
minnen är det oss en kär plikt att uttala ett tack dels till
RIKSANTIKVARIEÄMBETET för stöd vid fornminnes-
inventeringen, dels särskilt till FIL. LIC. IVAR SCHNELL,
Stockholm, för intresse och nit vid verkställande av in-
venteringen, ett intresse, som även tagit sig uttryck i att
han utan ersättning författat detta arbete och ställt det
till föreningens förfogande.*

Fellingsbro hembygds- och fornminnesförening
EINAR ODHNER,
ordf.

Gåvor till föreningens samlingar av fornsaker (stenyxor
m. m.) ävenså andra föremål från äldre tider, med så nog-
granna uppgifter som möjligt om fyndplats, härkomst, givare
m. m., mottagas med tacksamhet å Folkhögskolan.

Registerkarta öfver Fellingsbro sockens fornminnen.

FÖRORD.

Den som på Sveriges karta vill finna Fellingsbro socken, skall börja sökandet en knapp mil väster om Arboga, således i Västmanland men i Örebro län. Svårt blir det ej att finna den, ty socknen är med sina 3 1/2 kvadratmils yta en av de största i Mellansverige. Socknens norra del är visserligen sedan 1922 avstyckad i kapellförsamlingen Fellingsbro Norra, men ur kulturhistorisk synpunkt finnes ingen anledning att skilja de bägge sockenhalvorna åt. Traktens förhistoriska utveckling började nämligen, som vi sedan skola se, i de höga, nordliga delarna, om än de fasta fornminnena så gott som uteslutande kommit att ligga i söder.

I äldre anteckningar rörande Fellingsbro sockens förhistoria är det därför framför allt Södra församlingen, som kommit att figurera. Detta gäller t. ex. de bägge »Ransakningar om anlikviteter», som på regeringens befallning förrättades i socknen i slutet av 1600-talet. Den ena är daterad 1667 och avgiven av socknens dåvarande kyrkoherde C. C. Hisingh, den andra upprättades 1683 vid ordinarie häradstinget. Dessa uppteckningar utgjorde ett led i en undersökning i hela Sverige om vad som var känt om fornminnen. Resultatet finnes som manuskript i Kungl. Biblioteket i Stockholm. — Av de bägge Ransakningarna från Fellingsbro är Hisinghs den utförligaste. Den upptager 13 förmodade fornminnen, under det att 1683 års urkund är mera summarisk och allenast nämner det nu alldeles försvunna S:t Olofs kapell vid Vesslingby, en jättegryta vid Alsäng samt fornborgarna vid Spånga och Finnåker.

Nästa gång fornminnena i Fellingsbro ägnas uppmärksamhet i skrift är 1842 hos J. W. Sjöqvist i hans akademiska avhandling: »Om Fellingsbro socken». Även J. H. Schultz' år 1851 tryckta »Fellingsbro förr och nu» har några små fornminnesnotiser.

I början av 1870-talet kommo ett par viktiga uppteckningar till stånd, den ena av dr. H. Hofberg, tryckt i Västermanlands fornminnesförenings årsskrift VII (1912), den andra utförd i samband med traktens geologiska kartläggning, varvid även en del fornminnen antecknades. Resultatet av den senare inventeringen synes nu på Sveriges geologiska undersöknings kartblad, av vilka Örebro-bladet är viktigast för vår sockens vidkommande. Detta blad utgavs år 1873 av O. Gumaelius.

Under senare hälften av 1800-talet gjordes emellertid ett mycket viktigt arbete till Fellingsbro fornminnens beskrivning. Då bodde brukspatron H. Atterling på Vesslingbyholm, och han samlade fornfynd från hela socknen samt gjorde anteckningar om fornminnen. Genom oförstånd vid utredningen efter hans död 1894 förstördes en del av hans arbetsresultat, ty samlingarna såldes på auktion och hamnade dels i Statens historiska museum i Stockholm, dels i Läns museet i Örebro. Hans anteckningar måtte däremot ha kastats bort, ty de ha ej kunnat återfinnas.

Under 1890-talet sysslade dåvarande vice pastorn i socknen, A. Garfvé, med fornminnesuppteckningar i socknen, bl. a. med hjälp av Atterlings anteckningar. Garfvé sammanfattade sina iakttagelser i sin sockenmonografi: »Fellingsbro sockens historia», som kom ut 1904, och som 22 år senare utgavs i ny och grundligt reviderad upplaga. I monografien ägnas stort utrymme åt forntiden och fornminnena, men genom socknens besvärliga och småkulliga terräng hade dock en hel del företeelser kommit under rubriken fornminnen, trots att de vid närmare granskning visat sig vara naturföreteelser el. dyl. För att få sådana saker avskrivna samt ej förut observerade fornminnen antecknade och

kartlagda, anslog socknens Hembygdsförening år 1933 medel för en fornminnesinventering, som utfördes av undertecknad, tidvis med biträde av amanuensen vid Örebro läns museum, L. G. Kindström. Till honom vill jag här framföra ett tack för gott arbete, men framför allt vill jag rikta ett tack till Hembygdsföreningen, som givit mig tillfälle både att inventera fornminnena och beskriva dem i detta häfte. Även till många sockenbor står jag i tacksammast bidragit till ett gott upplysningsarbete, men den som verksammast varit den drivande kraften vid arbetets planläggande och som med sin inre resultat av arbetet, är rektor E. Odhner, som varit den drivande kraften vid arbetets planläggande och som med sin intima kännedom om socknen kunnat medtagas, bl. a. ha flera kartor från inventeringsrapporten kunnat medtagas, bl. a. ha flera kartors översikten ha icke alla uppgifter kunnat reproduceras. De som vilja taga del av undersökningen mera i detalj, kunna dock få tillfälle därtill antingen vid Läns museet i Örebro, vid Statens historiska museum eller i Hembygdsföreningens arkiv i Folkhögskolan, där likalydande beskrivningar över fornminnena med kartor och fotografier förvaras. Även kan påpekas, att detta häfte icke gör Garfvés beskrivning överflödig. En hel del saker, särskilt äldre fynd, ha här endast flyktigt berörts, emedan de utförligt beskrivits av Garfvé.

De fornsakssamlingar, som ligga till grund för skildringen äro de, som Hembygdsföreningen förvarar på Folkhögskolan, vidare Örebro Läns museums, Västerås museums, Statens historiska museums, Museets för nordiska fornsaker i Uppsala, Kävesta folkhögskolas samt talrika fynd, förvarade av sockenbor.

Ivar Schnell.

FÖRTECKNING ÖVER TRYCKT LITTERATUR OM
FELLINGSBRO SOCKENS FORNMINNEN.

- Sjöqvist, J. W.:* Om Fellingsbro socken, Uppsala 1842, sid. 4 och 11.
- Schultz, J. C.:* Fellingsbro förr och nu, Stockholm 1851, sid. 9—11.
- Hofberg, H.:* Västmanlands fornlämningar och minnesmärken VII, Fällingsbro. Västmanl. Fornminnesför. Årsskrift VII (1912) sid. 73—86.
- Geologiska Undersökningens kartblad:* »Linde» (1872) »Örebro» (1873).
- Katalog* öfver fornminnessamlingen efter aflidne Brukspatron H. Atterling på Wesslingbyholm i Fellingsbro, Örebro 1894.
- Garfvé, A.:* Fellingsbro sockens historia, Arboga 1904 sid. 9—29.
- Lindqvist, S.:* Från Nerikes sten- och bronsålder, Medd. från Fören. Örebro läns museum V (1912), sid. 72—74 (om boplatsen vid Körartorpet i Götlunda socken).
- Olsson, E.:* Västmanland under sten- och bronsåldern, Västmanl. Fornminnesför. Årsskrift VIII (1915) sid. 1—23.
- Olsson E.:* Förteckning över tillvaratagna sten- och bronsåldersfynd i Västmanland etc. Västmanl. Fornminnesför. Årsskrift IX (1917), sid. 31—32, 36.
- Olsson, E.:* Stenåldern i Västmanland etc. Ymer XXXVII (1917), sid. 105—159.
- Garfvé, A. och Odhner, E.:* Fellingsbro sockens historia, andra omarbetade upplagan, Arboga 1926, sid. 23—56.
- Odencrants, R.:* Ett vikingatidsfynd från Fellingsbro, Västmanl. Fornminnesför. Årsskrift XX (1932) sid. 29—32.
- Schnell, I.:* På jakt efter Närkes äldsta byar, Saxons bok på 75-årsdagen, Stockholm 1934, sid. 13—20 (om boplatserna vid Sjömo och Urvalla i Götlunda socken).
- Schnell, I.:* Då Fellingsbro var havsbotten, Gryning, våren 1934, sid. 3—8.
- Schnell, I.:* Två uppsatser i Eskilstunakuriren om Fellingsbroinventeringen 15/9 1934 och 20/10 1934.

Fig. 1. Utsikt från Viksberg över Finnåkerssjön. Foto Kindström.

DET FORNTIDA FELLINGSBRO.

Jag har räknat utsiktspunkterna i Fellingsbro, och jag har nog icke räknat fel, då jag fick dem till två. Den ena är berget Vikshäll mitt i Norra församlingen, den andra är kyrktornet i Södra. Den som stått på dessa punkter, har också fått en ganska god föreställning om vad Fellingsbro är. Viksberg visar åt tre håll en skogsslätt, åt det fjärde ligger Finnåkerssjön, mot vilken åkrarna sakta slutta från skogen, som sträcker sig bort mot horisonten (fig. 1). Sådan är norra församlingen: Skogar och sjöar med en smal remsa bygd omkring. — Södra församlingen ter sig också som en slätt från kyrktornet, men där ha åkrarna tagit överhand över skogen, men mellan åkrarna drar fram från söder mot norr den ena flacka moränåsen efter den andra med en snårig lövskog, som bryter sönder intrycket av jämn slätt.

Kyrktornets förträfflighet som utsiktspunkt beror icke bara på tornets höjd, utan i lika hög grad på att kyrkan ligger mitt på en sandås, som nere vid Västvalla invid Arboga-

ån börjar skjuta upp runda kullar ur leråkrarna, som ryggen på en stelnad jätteorm. Allt längre och längre bli kullarna, och från och med Folkhögskolan bli de till en enda sammanhängande ås, som går fram under kyrkan, förbi Vesslingby, på norra sidan om Sällingesjön för att vid Grönbo i socknens nordvästligaste hörn försvinna ur Fellingsbro.

Åsen går genom hela socknen som en präktig ryggrad, nu tyvärr ofta söndergrävd och trasig genom hundrade grustäcker, framför allt i södra delen t. o. m. Vesslingby.

Lerslätterna, åsen och snårskogsstrimmorna på moränåsarna är således det huvudsakliga som syns från kyrktornet, men längst i söder reser sig en mörk skogsvägg. Det är Käglans ofta 70 meter höga brant, som bildar socknens verkliga sydgräns, även om Arbogaån vid dess fot fått värdighet av gränslod, trots att den efter hela sitt lopp avskär en bred åkerremsa, som tillagts Götlunda socken, men som i stor utsträckning odlas från Fellingsbro gårdar.

Huvudintrycket av Fellingsbro, antingen man ser socknen från sockentoppsberget Vikshäll eller från kyrktornet, är således, att det är ett slättland, som sakta sluttar från norr mot söder. Alla åar rinna därför i samma riktning, tills de hejdas av Käglans bergbrant och samlas i ett gemensamt väst-östligt utflöde i Mälaren, Arbogaån. Lutningen är så pass kraftig, att de högsta sjöytorna i socknens nordligaste delar ligga något över 100 meter över havet, under det Arbogaån under större delen av sitt lopp genom socknen endast ligger 12 till 14 meter över havet. Denna lutning beror på att en forntida jämn mellansvensk slätt brustit sönder i en samling jätteblock, som kantrat och förskjutit sig inbördes. Käglan är ett sådant block, som skjutit upp sin norra kant, men som söderut sjunkit och bildat ett bäcken för Hjälmaren. Hela Fellingsbroområdet är ett annat sådant jätteblock, som sjunkit efter sin sydkant.

För att få ett begrepp om möjligheterna för våra förfäder att få boplatser på den stora södersluttande slätten, som kallas Fellingsbro socken, måste vi ett ögonblick tänka på vad som hände i dessa trakter för omkring 10,000 år sedan. Istiden led då mot sitt slut. I årtusenden hade en åtminstone kilometertjock isjökeltäckt Skandinavien och emedan nederbörden var rikligast i halvöns inre, var det där jökeln växte till och sköt ismassor ut åt alla håll, hyvlade de gamla slätterna rena från jord och grus varav de förut täcktes. Över hela södra Sverige gick jättehyveln fram i stort

sett från norr till söder, och den svenska jorden hamnade nere i norra Tyskland, där ett mildare klimat satte stopp för isens framfart. Men i den mån klimatet i Europa blev bättre och nederbörden över de svenska högfjällen minskade, orkade isjökeln ej skrida så långt, förrän den smälte ned, och för ungefär 10,000 år sedan nådde den ej längre än till den nutida Mälardalen. Där avlastades allt grus och all jord, som slitits bort på vägen från norr, dels genom att skarpkantigt grus och större stenblock (moräner) blevo kvar, då iskanten smälte sönder, dels genom att smältvattnet från hela isöknen genom kilometerdjupa sprickor störtade ned till jökeln botten och bröt sig väg genom tunnlar under isen med en kraft, som trotsade alla hinder och förmådde leda dessa underjordiska floder till och med uppför en sådan brant som Käglans nordslutning. Bland sina vattenmassor förde floderna med sig grus och stenar, som sletos runda i hörnen. Men vid tidernas myndningar i iskanten förlorade vattnet sin kraft, gruset föll till botten, och så kommo rullstensåsar till.

Ej ens jordklotet kunde motstå en sådan tyngd som den väldiga inlandsisen utan att förändras. En svag buckla blev resultatet, och när isen smälte bort, störtade världshavet in över områden, som förr varit land. Jorden strävade dock att återtaga sin forna form, och oändligt långsamt rätades bucklan ut, så att Skandinavien höjde sig ur havet och höjer sig ännu i dag. Det invecklade förloppet av denna höjning måste vi här lämna åsido. För Fellingsbros vidkommande blev följd, att hela socknen sänktes under havet, vars vågor tvättade bort stora delar av de moräner, som lågo i socknens högre delar, och det urtvättade materialet fyllde i form av leror de lägre delarna av socknen. På så sätt blevo de karga skogstrakterna till i norr med sina talrika sjöar, men i söder fyllde havsleran alla håligheter och täckte över större delen av moränerna och berggrunden, men där moränen höjde sig över lerorna, sköljdes allt löst material bort, så att allenast de största blocken lågo kvar och bildade halsbrytande blockmarker, som äro så karakteristiska för södra Fellingsbro.

Troligen dröjde det icke lång tid, sedan de högsta delarna av Fellingsbro kommit upp ur havet, förrän de åtmin-

Fig. 2. Trindyxa från Anneberg (Fellingsbro Fornminnesf. saml.) Skala 1: 3.

stone tillfälligtvis togos i besittning av jägarfolk, som redan under den tid, då isranden stod vid Fellingsbro, hade tagit södra och västra delarna av Sverige i besittning. Dessa jägare äro med all sannolikhet förfäder till de nutida svenskar, ehuru de följande årtusendena i form av invandringar givit många främmande tillskott till den troligen långt ifrån enhetliga ras, som första gången efter istidens syndaflod beträdde södra Skandinavien.

När den första bosättningen skedde i Fellingsbro, är omöjligt att säga. Verktygen i allra äldsta tider gjordes till större delen av ben och säkerligen även av trä, och då det förra materialet i regel endast kan bibehållas i kalkrika jordarter, så betyder frånvaron därav ej, att Fellingsbro saknat tidig bebyggelse, utan endast, att inga säkra minnen därav bevarats till vår tid. De äldsta fornminnen, som hittills hittats, äro således av sten, och huvudsakligen yxor av en typ, vars ursprung ligger mycket långt bort i tiden, och som med obetydliga förändringar begagnades fram mot stenålderns slut. Dessa yxor kallas trindyxor på grund av att de ha en mer eller mindre rund genomskärning. De äro vidare spolformiga och ha en slipad egg i ena änden (se fig. 2). En sådan yxa skaftades tydligen så, att ett kluvet skaft omfattade yxans bakre del, som ej slipades, för att skaftet skulle få säkert fäste omkring den skrovliga ytan. Yxorna gjordes helt enkelt genom att man valde en lämplig sten på marken och bearbetade den genom intensiv bultning med en annan och hårdare sten, så att alla kanter och ojämnheter smulades sönder och yxan fick den jämna, avrundade form, som är naturlig vid ett sådant tillverkningssätt. En viss skillnad kan emellertid iakttagas på dessa yxor, i det att de äldsta äro längre och ha smalare egg än de yngre.

I socknens nordligaste delar hittas naturligtvis dessa äldsta yxor, ty då de brukades, lågo de sydligare delarna ännu under vatten. Som dock redan sagts, voro dessa äldsta svenskar jägare och fiskare, och den jakt de med all sannolikhet oftast bedrev var säljakten. Därför kunde de slå sig ned i ganska karga och ogästvänliga trakter, allenast de hade havet och sälkobarna inom räckhåll. Följden blev emellertid, att allteftersom landet steg och havet vek undan, så tvungos säljägarna att följa med, och därför kan man se på den långsluttande slätten i Fellingsbro, hur olika stenxytyper avlösa varandra trappstegsformigt genom socknen, och endast vid ett par av de största sjöarna, Finnåkerssjön och Sällingesjön dröjde sig folket kvar, sedan havet dragit därifrån, om man

får tro fornfyndens vittnesbörd. Hur detta ter sig i stora drag, framgår av tabellen på sid. 43. Den har ställts upp så, att fyndorterna i socknen grupperats efter sina ungefärliga höjder över havet, och lika högt belägna orter ha placerats så, att de västligare stå före de östligare. — I tabellens kolumner, där varje streck betecknar ett funnet föremål, stå de äldsta typerna till vänster och så allt yngre och yngre typer mot höger. Som synes visar tabellen ganska klart, hur de äldre typerna förekomma endast ned till 40 m. över havet, under det att de yngsta närma sig de lägsta områdena i socknen. En mycket bättre helhetsbild skulle tabellen ha givit, om fynden insamlats med tillräcklig hänsyn tagen till de verkliga fyndplatserna. En fynduppgift som t. ex. »Finnåker» är alldeles för obestämd för att vara tillfredsställande. Finnåkersbygden är stor som många av Mälardalens ordinära socknar och innesluter inom sig områden med höjder varierande från 32 till 65 meter. Även »Sällinge» innesluter områden med allt för olika höjd för att vara en tillfredsställande bestämning. Under fornminnesinventeringen fick jag reda på, att en del av fynden från »Nyckelby» i Statens historiska museum icke äro hittade där utan hopsamlade av ett par stenarbetare litet varstans i socknen. Nu var det emellertid omöjligt bringa reda i de gamla fynden. Minst värdefulla äro slutligen de fynd, som endast betecknas »Fellingsbro socken». De ha ej heller medtagits i tabellen, men i Uppsala, Örebro och Stockholm finnas sammanlagt 27 stycken.

Tabellen visar, att de två äldsta typerna endast finnas i Norra församlingen och ej på lägre höjd än 40 m. över havet. Där de äldsta typerna finnas i större antal, saknas de yngre typerna alldeles. Antalet fynd från Norra församlingens högre belägna delar är ju förhållandevis ringa, men detta har nog till stor del sin förklaring i att så liten del av dess areal är uppodlad. Det är ju egentligen endast vid odlingsarbete el. dyl., som fornfynd komma i dagen.

Lämna vi de äldsta yxornas trakter och gå ned på området mellan 40 och 30 m. över havet, finna vi de vackra stridsyxorna av sten med runda, borrarade skafthål samt flintyxor, importerade från södra Sverige, framför allt Skåne, där t. o. m. gruvdrift bedrevs för att få tillräckliga mängder av det åtrådade verktygsmaterialet. I brist på flinta kopierades flintyxorna i vanlig sten.

Området närmast Arbogaån mellan ungefär 30 och 20 meters höjd över havet har endast lämnat de allra yngsta typerna, de stora, klumpiga skafthålsyxorna samt dolkar av

flinta. Särskilt de s. k. enkla skafthålsyxorna äro dock icke på samma vis bundna till den sist blottade delen av havsbotten, utan de finnas överallt i socknen, så när som i de nordligaste delarna. Detta beror troligen på att under slutet av stenåldern, då dessa enkla yxformer brukades, Mälardalens folk söderifrån hade lärt sig bedriva boskapsskötsel samt ett primitivt jordbruk, som gav dem livsuppehälle längre in i landet och gjorde dem mindre beroende av havsstrandens fiske.

Det är klart, att dessa stenyxor, som hittats tillfälligtvis vid potatisplockning eller grustäkt ej ha så mycket att säga oss om våra förfäders liv och verksamhet. Vi veta ej på vad sätt de hamnat i jorden, och deras betydelse blir egentligen endast att illustrera en redan känd sak, nämligen hur havet dragit till sig bebyggelsen och släpat den med sig århundrade efter århundrade. Intressantare är emellertid att på något område få fram ett flertal fynd, som synas ha ett sammanhang och tillsammans kunna hjälpa till att belysa en detalj i den tid de representera. På många håll i Mälardalen, framför allt i Södermanland, ha på områden av vanligen högst ett hundratal meters längd hittats dussintals stenyxor, ofta tillsammans med slip- och knackstenar. Man kan då vara säker på, att en boplatz eller verkstad för stenyxor legat där, och i bästa fall kunna sådana saker utläsas ur fyndet som hur boplatsens hyddor sett ut, hur högt havet stod, då folk bodde i backen, eller vilka verktyg som begagnades och hur de tillverkades. Tyvärr har ej ännu något sådant samlat fynd rapporterats från Fellingsbro, ja, ej ens den senare stenålderns boplatser ha kunnat hittas, trots att de äro relativt lätta att finna genom att våra förfäder mot slutet av sin stenålderstillvaro lärde sig göra lerkärl och strödde skärvor därav omkring sina boplatser (fig. 3).

Anledningen till att inga boplatser från stenåldern hittats i Fellingsbro är dels, att så ringa del av socknen är uppodlad, och vad som ligger dolt uppe i smådalarna i storskogen kan ingen säga. Dels måste man nog räkna med att socknen aldrig varit begärlig för stenåldersfolket just på grund av sin stora platthet, som gjorde havsvikarna grunda och leriga, så att sälen ej trivdes i dem. Dessutom få vi räkna med att det först var årtiondens bebyggelse på samma plats, som satte tillräckligt starka spår efter sig, för att vi nu skola kunna se resterna därav, men stranden vid de långgrunda vikarna förändrades genom landets höjning alldeles för hastigt, för att samma plats skulle kunna anses lämplig under längre tider som boplatz. Nu för tiden uppgår ju landhöjningen i Stockholmstrakten en-

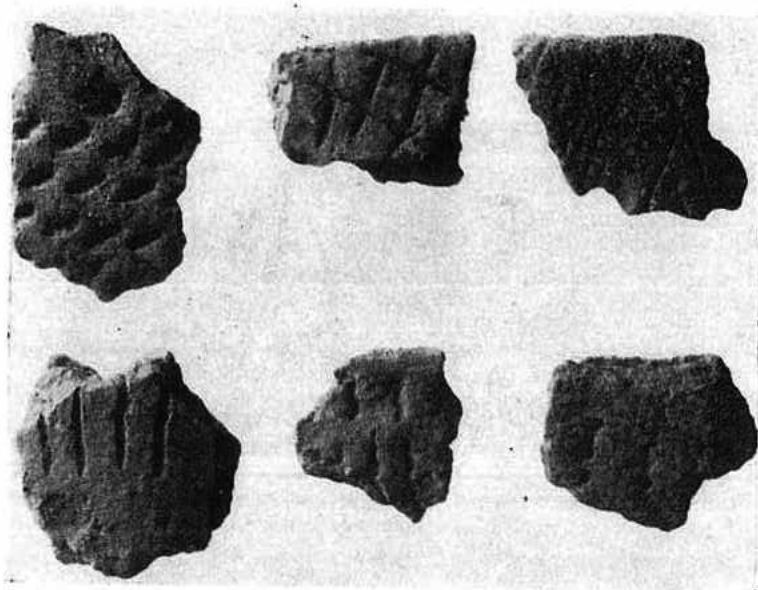

Fig. 3. Krukskärvor från stenåldern funna vid Sjölanda i Götlunda socken. Naturlig storlek.

dast till cirka $1/3$ meter per århundrade, men vid vissa tider har höjningen åtminstone uppgått till fem gånger så mycket i våra trakter.

Helt andra möjligheter för stenåldersbebyggelse har Käglans brant lämnat. Den bildade förr en lång, rak kust med tvärdjupt vatten. På ett par ställen trängde små vikar in, där branten ej var så hög, och på de sandiga söderslutningarna invid vikarna funnos utomordentliga boplatser för våra förfäder. Sedan gammalt har också vid Körartorpet under Frötuna i Götlunda socken kunnat samlas pilspetsar och stenyxor i sandiga åkrar vid Arbogaån, och 1909 konstaterades det, att åkrarna även innehöllo massor av stenålderns lätt igenkännliga krukskärvor, oglaserade som tegel och prydda med enkla mönster av streck eller punkter, instämplade i den mjuka leran före bränningen.

De rika fyndmöjligheterna vid Käglans gamla djuphavskust stodo emellertid klara vid inventeringen i Fellingsbro, och några timmars arbete anslogs därför för att leta boplatser där. Två stycken hittades också, den ena 500 m. öster om östligaste gården i Urvalla, den andra i trädgårdstappan söder

om lägenheten Sjölanda vid Sjömo, bägge i Götunda socken. Tyvärr ha plog och harv gått illa åt stenålderskrukorna, ty bägge områdena äro till större delen uppodlade, men tillräckligt stora områden stå kvar i kanterna på det gamla boplatsoområdet, för att man skall kunna avgöra, att havet stod omkring 32 meter högre än nu, då Sjölanda var bebott av stenåldersfolket, och omkring 30 meter högre, då stenålderskrukorna formades, brändes och slogs sönder vid Urvalla. Trots att det ännu har hittats mycket litet krukskärvor, särskilt vid Urvalla, är det tydligt, att bägge områdena ha olika slag av krukskärvor, och de som finnas vid Urvalla, måste vara av den yngsta typen, eftersom de ligga lägre och landet således hunnit höja sig mera, då de hamnade i backen vid Urvalla, än när Sjölandaboplatzen kom till.

Säkerligen kan en hel del av de stenyxor, som hittats i Fellingsbro, anses vara förlorade av götlundabor på strövtåg i jaktmarker norr om den stora vik, som de lägre delarna av Fellingsbro bildade. Den stora mängden av fynd måste dock ha hamnat i jorden genom att människor bott inom området, men som jag redan nämnt, hade de ej tillfälle tränga sig samman tillräckligt länge för att lämna varaktiga spår efter sina boplatser. En del av trindyxorna äro emellertid av det slag, som brukar hittas på boplatserna, och samma sak gäller spetsarna av skiffer, varav ju mängder hittats vid Körartorpet. Om fyndplatserna för dessa fornsaker säkert vore kända, skulle möjligen med deras tillhjälp även i Fellingsbro små och fyndfattiga boplatser kunna uppletas.

Ett annat slags fornminnen från stenåldern skulle man också kunnat få närmare kännedom om, bara fyndplatserna angivits noggrannare. Det gäller tidens gravar. Som bekant finnas i södra Sverige och så långt upp som till Närke stenåldersgravar i form av stenkistor. I Fellingsbro äro dock inga sådana kända. Ett annat slag gravar från stenåldern är de enkla gravar, som reddes i avskrädeshögarna på boplatserna, och av vilka man hittat många på Gotland. Ett tredje begravningsätt brukades emellertid i Sverige under stenåldern, troligen av ett senare invandrat folk. I marken, vanligen i den fina svämsanden vid sidan av grusåsarna, grävdes ett hål, i vilket den döde lades med knäna uppdragna under hakan, och vid hans sida lades som gravgåvor en yxa med skafthål, som på grund av sin form fått namnet »båtyxa», en eller ett par yxor med skålig egg, vanligen av flinta eller skiffer, någon enkel kniv, gjord av ett flintspån, en slipsten för yxornas vård samt ett eller ett par halvklotformiga ler-

kärl. Graven kastades därpå igen, men ovan jord sattes intet märke, som bevarats till vår tid, och därför kunna vi endast genom en slump komma på sådana gravar i något så när oskadat skick, särskilt som den dödes kropp helt och hållet förmultnat i den lösa sanden. Det händer dock då och då, att utför slanten i något grustag kommer glidande en sådan båtyxa och andra saker, som äro karakteristiska för slika gravar. Om fyndet omedelbart rapporteras, så att platsen kan undersökas, är det möjligt, att även lerkärlden

Fig. 4. Yxa, mejsel och flintkniv möjligen från stenåldersgrav vid Vesslingbyholm Skala 1: 3.

kunna tagas till vara, men vanligen följa de med gruset och ingen lägger märke till dem. Något säkert fynd av sådana gravar i Fellingsbro känner man icke, men i Atterlings samling funnos tre föremål från Vesslingbyholm, som tillsammans mycket väl skulle kunnat bilda ett sådant gravfynd. Två av dem ha nu hamnat i Statens historiska museum, det tredje finnes i Örebromuseet (se fig. 4). Om flintspånet anmärkes särskilt, att det hittats i en grusgrop.

Av övriga stenåldersfynd från socknen förtjäna två särskilt att nämnas. Det ena är tre stenyxor från Österhammars skola (se fig. 6). De lågo tätt bredvid varandra i grusåsen på ungefär spaddjup. Det andra fyndet gjordes 1932 vid grävning i det stora utfallsdiket 200 m. öster om Stackston vid Backa. Det består av fyra skafthålsyxor av det klumpiga slag, som utmärker den slutande stenåldern (se fig. 7). De lågo någon fot ned i leran strax norr om en grund och nu odlad mosse. Här har tydligen någon fellingsbroare lagt ned en depå antingen för att bevara den för framtiden eller som ett offer åt gudarna. Ingenting på fyndplatsen visar nämligen hän på att där varit gravar eller boplatser. De tre yxorna vid Österhammar äro av en typ, som tydligen är kopierad efter ett slags mycket stora och präktiga flintyxor av den typ, som synes på fig. 5. Just sådana flintyxor måste tydligen i stor utsträckning ha brukats som offergåvor, ty dels äro de ibland så stora, att de svårigen skulle kunnat begagnas vid praktiskt arbete, dels förekommer t. ex. från Mälardalen åtmin-

Fig. 5. Socknens längsta flint-
yxa funnen vid Fridhem, Västan-
sjö, vid dikning på ca 1/2 m.s.
djup. (Ågare A. R. Wester, Säl-
linge). Skala 1: 3.

sig väl att i. o. m. hugga grova timmerstockar med. Flint-
yxorna med svagt skålig egg, sådan som den i fig. 4, kunde
lämpligen ha varit brukade att slå bort kolskorpan med, då
man med glödande stenar holkade ur trädstammar till båtar.
Däremot kunna yxorna med skafthål knappast ha begagnats
som verktyg, möjligen dock som vapen, då det gällde att klub-
ba ned ett djur, som fångats i en fallgrop eller snara. Ytterst
ofullkomliga måste de dock anses även till sådant ändamål, ty

stone i ett halvt dussin fynd till
fem sådana flintyxor nedlagda som ett
förråd utan samband med boplatser
eller gravar. En liknande depå har
tydligt Österhammarsbon önskat å-
stadkomma, men de dyrbara importe-
rade flintyxorna kunde han ej upp-
bringa, utan måste gripa till yxor av
vanlig sten som ersättning. Att de
simples skafthålsyxorna på samma sätt
nedlagts i depå är däremot mycket
ovanligt. Yxorna från Backa äro dock
ett utomordentligt gott exempel på en
vacker och säkerligen för dåtiden dyr-
bar depå. Vad dessa skattegömmor
skulle tjäna till, är ej gott att säga,
och mycket har skrivits därom. Låg
det något annat bakom, än att man
sökte dölja en skatt för rövare och tju-
var, så kan man tänka på offergåva åt
gudarna eller på en förrådsplats, som
man tänkte sig kunna återkomma till
och vittja, sedan man var död. Detta
ansåg man åtminstone vara möjligt vid
hednatidens slut.

Då man på närmare håll gran-
skar dessa mångfaldiga stenyxor, som
hittats i vårt land, måste man oför-
behållsamt erkänna, att trots att de
kallas yxor, mejslar, knivar o. s. v.,
så synas de ha haft bra liten möjlig-
het att praktiskt tjäna som verktyg
och vapen. Flintyxorna äro givetvis
i en klass för sig. På dem kunde man
göra en ganska tunn och skarp, men
trots det hållbar egg, som lämpade

Fig. 6. Stenyxor funna tillsammans vid Österhammar skola. (Stat. hist. mus.)
Skala 1: 3.

yxorna äro oftast tunga som moderna stályxor, men trots det
äro hålen i dem så små, att de sällan kunna rymma skaft
grövre än ett vanligt pekfinger, ja, ofta får det knappast rum
ens en blyertspenna i skafthålet. När man därför från sten-
ålderns sista århundraden i huvudsak hittar hundratals så-
dana, ur praktisk synpunkt, hopplösa stenyxor som de med
skafthål och f. ö. gör mycket få fynd, så ligger det snubblande
nära att gissa på att det egentliga verktygsmaterialet icke varit
sten under denna tid. Stenvapnen måste då tänkas leva kvar i
en egendomlig gengångargestalt, och ha varit avsedda att bru-
kas som symboler, möjligen burna av ynglingarna från och
med den stund, då de fått intaga sin plats bland de vuxna
männen, den kanske viktigaste händelsen i primitiva män-
niskors liv. Några forskare ha antagit att bronsvapnen bru-
kats samtidigt som vissa stenyxtyper, men det hjälper ej för
våra trakter, ty i Mälaredalen komma ej ens två föremål av
brons på varje socken, och mer än hälften av dessa föremål
äro smycken. Den enda förklaring, som därför synes mig möj-
lig, är således, att i Sveriges nordligare delar stenföremålen
från stenålderns slut och bronsföremålen från bronsåldern
huvudsakligen tjänat som värdighetstecken, och att arbete,
jakt och strid skedde med tillhjälp av trä- och benföremål.
Samma förhållande råder sedan under järnåldern åtminstone

fram till vår tideräknings början, då metallerna bli mera lätt-
åtkomliga. Vi ha emellertid kommit fram till den kanske litet
underliga satsen, att de äldre invånarna i Sverige voro bättre
rustade med vapen och verktyg än de, som levde under järn-
och bronsåldern. Gåtans lösning är dock helt enkelt, att ett
utpräglat jakt- och fiskarfolk behöver bättre vapen än ett
folk, som även lever av boskapsskötsel och i någon mån av
åkerbruk.

Under sådana förhållanden ligger det ingenting förvä-
nansvärt i att den tusenåriga period (1800—800 f. Kr.), som
betecknas som Sveriges bronsålder, ej lämnat mer än två före-
mål efter sig i socknen. Bronsföremålen voro onödiga lyx-
saker, och det dagliga livets omsorger måste baseras på
andra, nu förstörda material. Det visar emellertid, vilken obe-
tydlig kännedom vi ännu ha om vårt lands förhistoria, då Fel-
lingsbro med sina 3,5 kvadratmil ej lämnat mer än två säkra
bronsåldersföremål, bägge från den första av tidens sex perio-
der. Det ena föremålet är ett litet dolkblad, förvarat i Öre-
bro museum men utan annan fynduppgift än socknens namn
och i avsaknad av nummer. Det andra är den lilla vackra
yxan på fig. 8, funnen på kyrkogården. Möjligen finnes ett
tredje minne från denna tid i socknen, nämligen det stora
röset vid Skulsta (fig. 9), men som röset ej är undersökt,
kan det endast bli en gissning, då man söker säga dess ålder.
Några fynd från bronsålderstid ha dock tillfälligtvis kommit
fram ur rösen i Närke, men vetenskapliga undersökningar av
sådana rösen ha vanligen givit mycket dåliga resultat, ty vä-
der och vind har utan svårighet kommit åt att förstöra det
redan från början tydligen mycket sparsamma gravgodset.

Antingen röset från Skulsta härstammar från brons-
åldern eller första hälften av järnåldern, så är det med all
säkerhet uppbyggt över en eldbegången hövding. Bruket att
eldbegå de döda i stället för att begrava de döda kropparna
direkt i jorden var en sed, som från sydligare delar av Europa
så småningom infördes över hela vårt land, och i mitten av
bronsåldern hade bruket tydligen spritt sig till Mälardalen.
Eldbegängelse blir sedan det vanliga sättet att undanröja de
döda kropparna genom hela forntiden, men sedan Sverige
kristnats, lades de döda i kistor med huvudet i väster på
kristet vis, och på kort tid undantränges det gamla hedniska
bruket. Allt ifrån vår tideräknings början förekommer dock i
undantagsfall jordade lik, t. o. m. så, att samma familj måste
ömsom ha jordat ömsom eldbegått sina anförvanter. Några
skarpa gränser dragas därför ej i våra förfäders medvetande

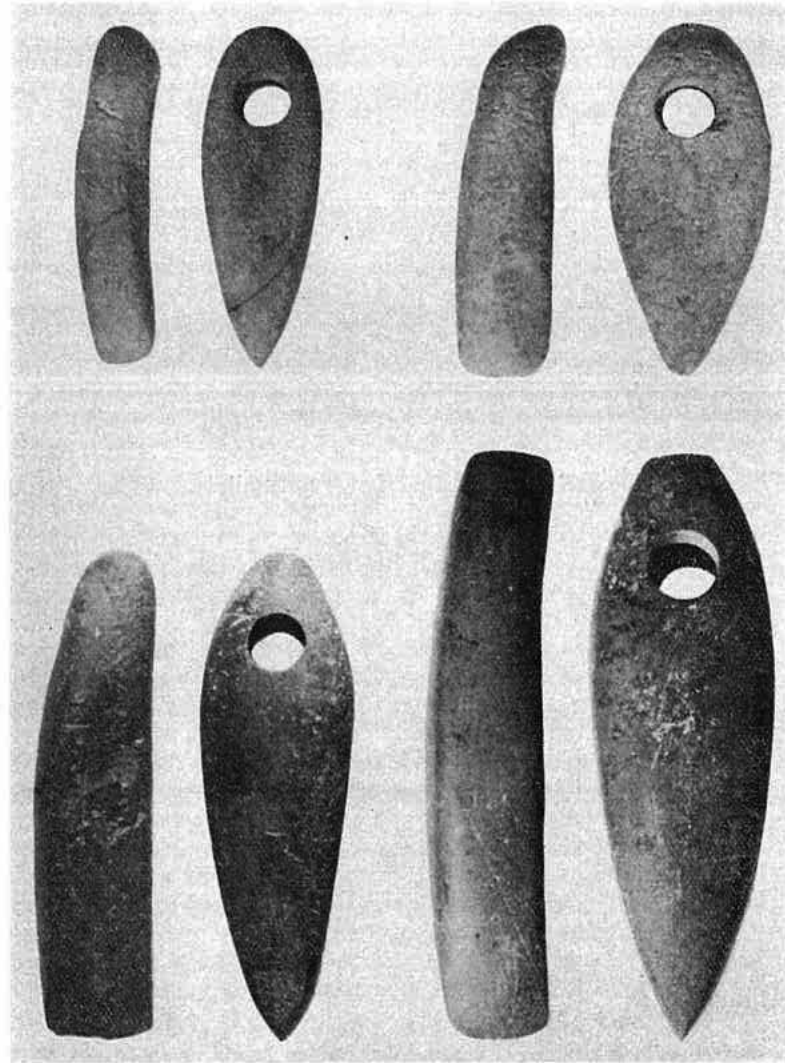

Fig. 7. Stenyxor funna tillsammans vid Stackston, Backa. (Olika privata ägare.)
Skala 1: 3.

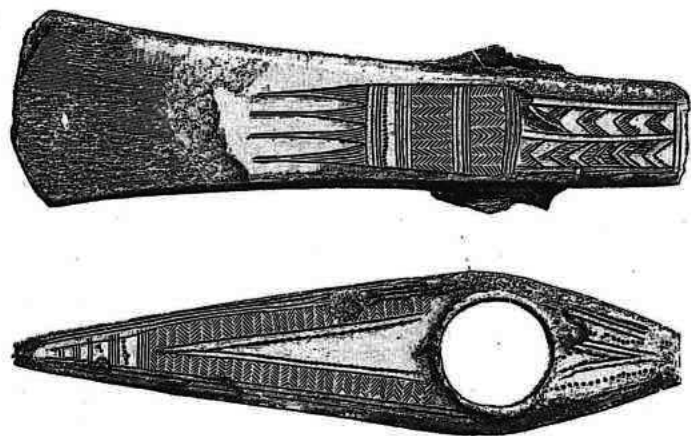

Fig. 8. Yxa från bronsåldern, funnen på kyrkogården (Stat. hist. mus.)
Skala 1: 2.

mellan de bägge bruken, och de anordningar, som logiskt sett borde knytas endast till jordandet, begagnas även vid brandgravarna. Skulstaröset är just ett exempel därpå. Våra förfäder ville nämligen först och främst hindra de döda att gå igen. Det kunde ske på många sätt, men säkrast var att lägga stenrösen över gravplatsen. Men så skedde icke endast över hela lik, utan även över de obetydliga benrester, som blevo kvar i askan efter eldbegängelsebålet. Då synes det ju rimligt, att den döda kroppen ej skulle kunna gå igen som gast även utan särskilda försiktighetsmått, men primitivt tänkande om döden och de döda utmärker sig knappast för logiskhet, och därför blir stenkumlet under hela hednatiden ett försvarsmedel mot de döda, av vad slag de vara må. Skulstaröset var dock icke endast ett sådant försvarsmedel utan även ett minnesmärke för evärdliga tider över en storman, men längre fram i tiden byggdes gravarna så, att ett stenröse lades ovanpå gravläggningen, antingen det gällde brandgrav eller jordat lik, och sedan täcktes röset av en jordkulle, och då var det naturligtvis icke som ett minnesmärke röset lades upp.

Kanhända ser det egendomligt ut, att den långa tidrymden från stenålderns slut till vår tideräknings begynnelse endast kan uppvisa en enda grav i hela socknen, men detta hänger samman med att endast ett fåtal människor bestodos eldbegängelse, samt att även de, som eldbegåtts, ej alltid fingo minnesmärken över sig. Vi veta t. ex., att askan ibland kas-

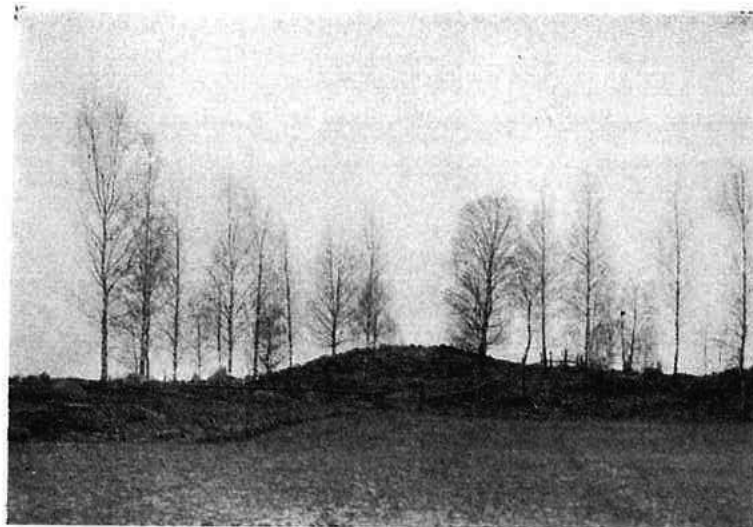

Fig. 9. Gravröse vid Skulsta (n:r 29)

Foto förf.

tades i vattnet, och det bruket har tydligen praktiserats i mycket stor utsträckning i de trakter, där inga eller få eldbegängelsegravar nu kunna upptäckas.

Även i Fellingsbro har man säkerligen brukat sprida askan för vinden eller i vattnet, ty det finnes mycket få gravar från tiden före vikingatidens början (cirka 800 e. Kr.). Gravarna från en tid, som ligger bortom vikingatiden, äro mest platta stenflak, byggda av upp till halvmeterstora stenar (t. ex. n:r 10, 18, 20, 22, 31 och 35) eller enstaka, platta högar som n:r 24. I Fellingsbro har visserligen ingen sådan grav undersökts, men på andra håll ha de visat sig innehålla brandgravar från tiden omkring Kr. f. och århundradena närmast därefter. Vanligen ligga dessa gravar enstaka, men det händer i Mälardalen, att de kunna samlas på ett centralt ställe i bygden till väldiga gravfält, tydligen avsedda för ett större områdes befolkning. Ett sådant gravfält av ganska ovanlig typ finnes även i Fellingsbro, nämligen det vackra fältet i Kattlundsbacken (n:r 15). Med sina 29 gravar är det det största fältet i socknen. Några av gravarna äro enskiktade rösen, andra anmärkningsvärt höga kullar med fotkjedjor av ovanligt präktiga stenblock (fig. 10 och 11). Många av gravarna äro så inflätade i varandra, att de nu äro svåra att särskilja, men en undersökning av området skulle säkerligen

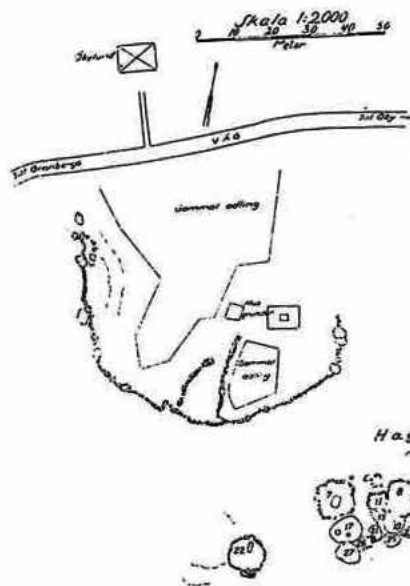

Fig. 10. Karta över gravfält och stenrevel i Kattlundsbacken (nr 15).

kunna få många hållhakar just genom att gravarna flätats in i varandra så, att man bör kunna se, i vilken ordningsföljd de byggts. En undersökning skulle troligen även blotta gravarna, som ligga under flata marken mellan de synliga gravarna, ty detta tillhör tidens gravskick, och skulle förklara de nu ganska omotiverade luckorna i det troligen alldeles orörda gravfältet.

Om gravfältet i Kattlundsbacken kan tänkas vara en gemensam jordfästningsplats för ett större område av Fellingbro, så är tydligt, att övriga större gravfält i socken i stället äro sådana bygravfält, som brukades under slutet av hednatiden. Vid varje by med de gamla namntyper, som förekomma i Södra församlingen, t. ex. Gästa, Sverkesta, Rynninge, Sällinge, Sörby, Ekeby, Hälla, Eke, Lund o. s. v., har man rätt att vänta gamla gravfält på själva bybacken eller i närmaste björkhage, ty seden var, att byborna skulle eldbegås vid byn och få sitt gravmonument där i form av en rund hög över gravurnan (fig. 12). Det visar sig dock, att endast ett fåtal av byarna med namn från heden tid ha sådana vikingatidsgravfält, och förklaringen därtill är nog i de flesta fall socknens egen struktur. Den består ju söderut mestadels av flacka leråkrar och mycket steniga moränåsar. De senare lämpade

Fig. 11. Gravhög med fotkedja i Kattlundsbacken (nr 15). Foto förf.

sig absolut icke för gravbygge, och de förra voro också svåra att komma till rätta med, ty leran var tung att gräva med träspadar, det enda som stod till buds, och hur man än bar sig åt, blevo kullarna utan monumental verkan på den platta lermarken, allra helst som vegetationen varje sommar kom dem att försvinna. Troligen har man därför lagt ned minsta möjliga arbete på dessa gravar i lermarken, och så har det gått ovanligt lätt att odla bort dem under det årtusende, som skiljer oss från gravarnas byggnadstid.

Ett område fanns emellertid, som lämpade sig väl att bygga gravar på, och det var grusåsen. Den har också i mycket stor utsträckning fått tjäna som gravplats, men åsen bildade väg genom socknen, och varje gång man behövde grusa vägen, högg man ett nytt hål i åsen, till dess det nu knappast finnes ett orört parti söder om Vesslingbyholm, och då fingo forngravarna också stryka med. De gravfält, som nu återstå, äro n:r 3, 5, 6, 33, 41 och 44, varibland endast n:r 3 är något så när orört. Se vi däremot efter i Garfvés beskrivning, hitta vi på åsen ytterligare sju gravfält, som då för tiden ännu genom hörsägner eller gravfragment kunde lokaliseras. Tyvärr ha de allra flesta av dessa gravar förstörts utan undersökning, ja, t. o. m. utan att fynden tagits till vara.

Redan i prosten Hisinghs Ransakning finnas fynd omnämnda från Sällinge och prästgården. Angående det förra stället (fig. 13) säges det: »För någon tid sedan blefvo dhe (högarna) aff några uppkastade, och fanz de dödaz been uthi». — Troligen har man här stött på någon kristen grav med helt skelett, så som är vanligt i utkanterna på de gamla hedniska gravfälten. — Om prästgården säges: »Widh Prästgården finz ock een stoor sandhögh ihopaburin, högre än alla dhe andra, och bredewidh (en) lägre sandhög; för 50 åhr sedan fanz der een kista af grof Sand och Leer, och dödaz been uthi; sades ock om eet swärd». — I all sin ofullständighet är den sista notisen intressant därigenom, att sällan så tidiga uppgifter om fynd i forngravar finnas från Sverige. Det bör ju ha varit någon gång strax efter Carl IX:s död, som fyndet gjordes! — Under de följande århundradena omtalas flera gånger liknande fynd vid prästgården, t. ex. i ett visitationsprotokoll från år 1763, där det antecknats: »Så finnes här ock understundom uppå kyrkoåsen vid gräfning förvarad aska efter uppbrända kroppar i hedendomen». Enligt Schultz, sid. 9, skall också vid en planering av sandåsen runt prästgården ha funnits en urna med halvförbrända ben innanför en sten-sättning. Intet av alla de omtalade fynden ha bevarats, men i Uppsala universitets museum för nordiska fornsaker finnes ett gravfynd, som skall ha gjorts vid prästgården i början av 1840-talet. Det består av en stor yxa, en spjutspets och två lerurnor. Säkerligen har även denna grav varit en brandgrav, ehuru benen ej tillvaratagits. De bägge vapnen visa hän mot 900-talet som gravens byggnadstid. Spjutet har haft inläggningar med silver på holken, vilket visar, att det troligen är en förmögen man, som här blivit höglagd. 1)

I senare tider ha också andra gravfält på åsen lämnat fynd, som i någon utsträckning bevarats. Fältet n:r 5 visade spår av brandgravar i förstörda högar både 1902 och 1933. Något annat än ben och krukskärvor hittades ej. — Vid Sparstalund, n:r 24 på Garfvéns karta, hittades 1915 en brandgrav, vars inventarium förvaras i Örebro museum. Det intressantaste därav är en tärning och 28 halvklotformiga spelbrickor av ben. För oss ter sig en sådan gravgåva kanske alltför krass och jordbunden, men vi veta, att våra förfäder skattade tärningspelet högt, gudarna kunde ju t. ex. tala därigenom, och därför blevo tärningen och spelbrickorna en

1) Se vidare R. Odencrants: Ett vikingatidsfynd från Fellingsbro, Västmn. fornminnesf. årsskrift XX (1932) sid. 29 ff.

Fig. 12. Gravhög vid Gästgivaregården (n:r 39).

Foto förf.

vanlig och nödvändig gåva med på färden till det kommande livet.

Ej långt från sistnämnda fyndplats torde ha legat några brandgravar vid Rinkaby, ty i Atterlings samling i Stockholm finnas tre järnpilspetsar, som skola vara hittade vid plöjning tillsammans med krukskärvor. Senare har hittats ännu en pilspets, som förvaras på Folkhögskolan.

Norr om Hälla och söder om landsvägen, likaledes på åsen, har tidigare funnits ett litet gravfält, nu alldeles bortgrävt vid sandtäkt. Där ha förr hittats brända ben, och 1906 undersöktes två skadade brandgravar, vilkas fattiga fynd finnas i Statens historiska museum. Undersökningen gjordes av nuvarande professor O. Almgren, som även grävde ut sex gravar på den höga åsen söder om Hälla, vilka hotade att stryka med i grustaget (n:r 41). År 1925 tillvaratogs en urna ur ytterligare en grav, och redan i Ransakningarna från 1667 omtalas ett fynd av en kruka med brända ben, troligen från denna plats.

Av de gravar Almgren undersökte lågo fyra under gruskullar, men två av dem tycktes icke ha något märke ovan jord. Trots att fynden voro obetydliga, kunna de dock dateras till en något äldre tid än fynden från de gravar, som

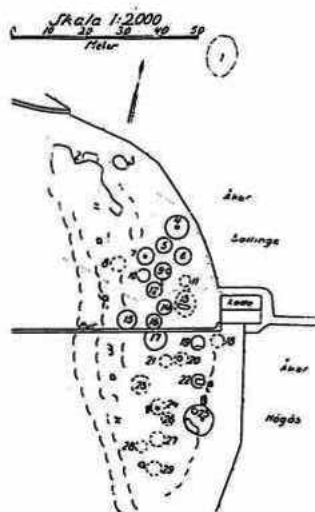

Fig. 13. Karta över gravfält vid Sällinge (nr 3).

brända benen under rösestenarna i högen voro nämligen ren gjorda från blåskan.

Dessa fynd från Hälla äro emellertid undantag bland socknens gravfynd, som annars härstamma från vikingatiden, så vitt de gå att bestämma med tillhjälp av de torftiga ting, som blivit kvar, sedan eldbegängelsebålet lågor fått härja bland gravgåvorna. Av sådana vikingatidsfynd kunna utöver dem som omtalats, endast nämnas två, som oförhappandes komma fram vid vägbygge hösten 1933 söder om gravfältet n:r 30 (a och b på fig. 14), samt några fynd från gruskullen mellan Hälla och Västvalla. Kullen är nu nästan helt borttagen till väggrus, men ännu så sent som 1933 tillvaratog förf. en brandgrav. Inventariet bestod bland annat av ett arabiskt silvermynt, och fyndet förvaras i Stockholm. Ännu ett fynd från samma ställe är tillvarataget av rektor Odhner och finnes likaledes i Stockholm. Dessutom ha gång på gång under grustäkten de senaste åren gravfynd kommit fram, utan att det blivit anmält eller fynden tillvaratagna. Jordägaren meddelade mig dessutom, att själva toppen av gruskullen, som redan för flera år sedan grävts bort, bestod av ett åtminstone spaddjupt lager av aska och brända ben, troligen den plats, där man hade eldbegått de döda.

Utöver dessa gravfynd finnas några minnen från järnåldern, som möjligen kunna vara komna ur gravar, men lika

täcktes av högar, kanske till 3—400-talet e. Kr., en sak, som väl stämmer med andra erfarenheter om tidens gravbruk. De högtäckta gravarna äro däremot från vikingatiden (800—1050) eller möjligen några århundraden tidigare. Att ett gravfält brukats så länge, kan man mera sällan påvisa. På ännu ett ställe vid Hälla ha dock gravar undersökts, som visade sig innehålla föremål från 400-talet. Det är i gravgruppen n:r 37, som undersöktes 1933, varvid en grav lämnade några små bronsbeslag av 400-talskaraktär och en annan grav visade en anordning, som brukar vara tecken på äldre tiders gravläggning än vikingatidens. De

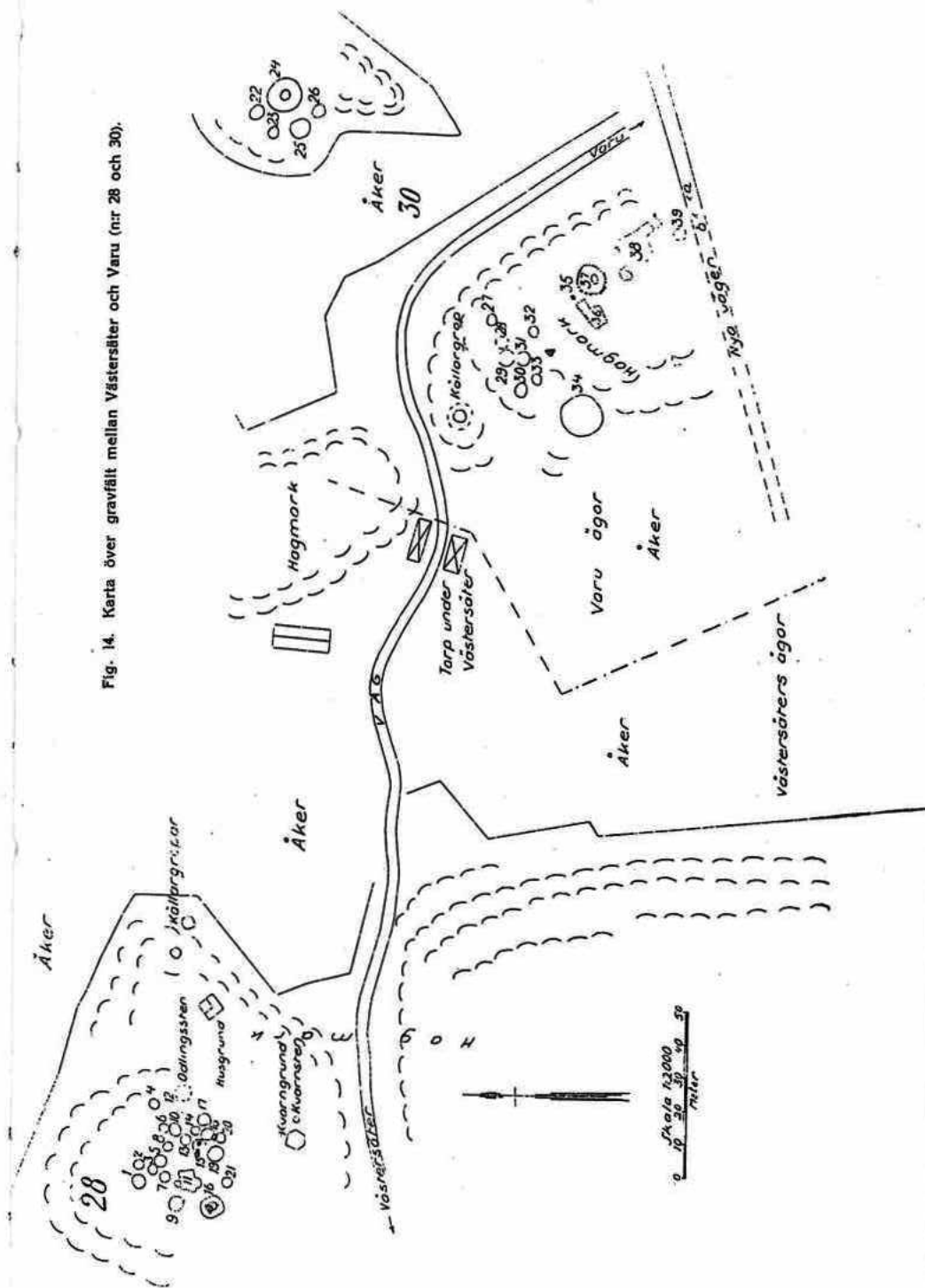

Fig. 14. Karta över gravfält mellan Västersäter och Varu (nr 28 och 30).

väl kunna ha hamnat i jorden på annat sätt. Från Stensta kommer ett stycke av en oval spännbuckla från vikingatiden, och från Finnåker, Rynninge och Nyckelby komma ovala, väl arbetade kvartsitstenar, avsedda att fästas i bältet för att vara till hands, då man ville slå eld. I ytan ser man därför en djup rispa, som gjorts med en stålpryl, begagnad vid eldslagningen, vilket visar, att stenarna länge gjort sin tjänst. Stenen från Rynninge finnes på Folkhögskolan, de bägge andra i Stockholm.

Det egendomligaste gravmonumentet i socknen återstår emellertid att nämna. Det är den stora gravhögen n:r 1 vid Grönbo i socknens längst åt nordväst liggande hörn (fig. 15). Högen är 30 m. i diameter och i genomsnitt drygt 3 m. hög och säkerligen bland de tio största i länet. Vad som gör högen så egendomlig, är emellertid, att den ligger en mil från närmaste järnåldersfornminne, i en trakt, där järnålderns bebyggelse tydligen aldrig slagit rot. Att i en sådan avkrok hitta en hög, som med skäl skulle kunna kallas »kungshög», är en sak, som är ytterst oväntad, och en undersökning av högen skulle vara av största intresse att få utföra. Gissningsvis skulle man kunna datera högen till folkvandringstid (400—800 e. Kr.) samma tid, som såg högarna vid Gamla Uppsala byggas, ty då kommo de största svenska gravhögarna till. Som en förklaring till Grönbohögens isolerade läge kan så länge få gälla ett påpekande, att grusåsen stryker tätt förbi Grönbo, och åsen har, som redan framhållits, alltid varit huvudvägen genom socknen mot norr, och vi få väl då tänka oss en av folkvandringstidens hövdingar eller småkonungar på jaktfärd en sommar i de vidsträckt skogarna runt åsen, varvid han stupat för en varg eller björn. Då han ej kunde forslas ned i bygden under sommarhettan, eldbegicks han vid Grönbo-sjöns strand, och på platsen kastades sedan upp en hög, som skulle vittna om hans makt här uppe i ödemarken. Någon fast bebyggelse fanns det säkerligen ej där uppe då, och därför har ingen tradition om högen kunnat bevaras till vår tid. »Ransackingarna» känner den t. ex. ej. Det berättas dock, att man förr brukade dansa på dess plana topp om midsommaraftnarna, och därför har högen fått namnet Dansarkullen.

Om man betraktar området runt Sällingesjön som en del av södra församlingen, så är Grönbohögen den enda forn-graven i hela norra församlingen, ja, även fasta fornminnen av annat slag är det ont om. I andra upplagan av Garfvés beskrivning omtalas visserligen tre älvkvarnar i ett stenblock vid Villboda, 200 m. väster om Hagalund, men blocket, som

Fig. 15. Dansarkullen vid Grönbo (n:r 1). Foto förf.

låg i västra kanten av en bäck, är nu söndersprängt, och därför är det ej möjligt med absolut säkerhet säga, om det var naturliga håligheter, som begagnats som offerskålar, eller om det verkligen var av människor utsvavade skålar. Så vitt jag vet, finnas sådana på närmaste håll i Köpingstrakten, men i hela Fellingsbro socken för övrigt finnes endast en enda liten grop, och denna har knappast samma karaktär som Mälardalens övriga älvkvarnar; enligt Garfvé finnes den i en berghäll, som kallats Älvkvarnsberget, även om namnet nu tyckes vara bortglömt. Denna hålighet beskrives i det följande under n:r 36. Denna obetydliga och tivelaktiga älvkvarn skulle för närvarande vara enda förbindelseledet mellan älvkvarnsförekomsterna runt Mälaren och de tre håligheterna vid Villboda, och tanken på, att de senare lågo mitt i en ödemark, ur förhistorisk synpunkt sett, gör det svårt att tro dem ha varit verkliga älvkvarnar från hedentid. Däremot lider det intet tvivel om att de ännu i mannaminne brukats att offra i för sjukdomar på samma sätt, som man brukat göra i älvkvarnarna.

Grönbohögen är dock icke ensam om att representera forntiden i Norra församlingen, ty vid norra ändan av Finnåkersjön ligger Finnåkers skans på berget Vikshäll (n:r 2, fig. 16). Det är socknens bästa representant för de s. k.

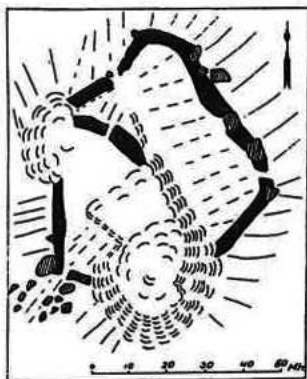

Fig. 16. Karta över fornborgen på Vikshäll (nr 2).

berg, och troligen är Vikshäll den brantaste klippan i hela socknen. Märkvärdigt är dock, att borgen byggts så långt borta från all gammal bygd. Dessa borgar voro dock ämnade som flyktplatser, dit de värnlösa i socknen skulle dra sig undan, om främlingar trängde in i Mälaren för att taga trälar och plundra. Fellingsbro var ju vid sådana tillfällen ganska litet utsatt, och det är besynnerligt, att folk behövde draga sig undan så långt upp som till Finnåkerssjön. Emellertid finnas borgar även söderut i socknen. En av dem ligger vid Spånga (nr 7), en ganska obetydlig mur, lagd i halvcirkel vid ett bergsstup (fig. 17 och 18). Borgen bär det oförklarliga namnet Romareskans, som visserligen ej återgives i Ransakningarna men väl hos Sjöqvist och Schultz, där det dock alltid skiljes på Romare och Spånga skans. Den ena av dessa skansar ansågs ligga vid bron över ån mellan Spånga och Hökasta. Där ligga två naturliga moränkullar, som hos Garfvé uppgivas heta Svensk- och Danskgraven. Forngravar äro de emellertid ej, och några rester av skansar finnas ej heller.

Den tredje och allra egendomligaste borganläggningen i socknen är nr 19, Borfona skans på Viksberget, en låg bergssträckning, delvis översållad med jättelika flyttblock (fig. 19). Här har borgberget fått murar nästan runt om, mestadels små och föga försvarsdugliga, men i norr synes stenen i muren vara alldeles söndervittrad, och en närmare undersökning visar, att hela muren från toppen till botten bränts sönder av eld. Vad meningen därmed varit, är ej gott att säga. I två andra borgar i Sverige, den ena i St. Mellösa socken i Närke, den andra i Uppland, ha murarna också bränts med eld, men där

fornborgarna, ett slags primitiva fästningar, byggda av kullersten utan något murbruk eller annat bindemedel mellan stenarna. Detta lättvindiga byggnadssätt gör också, att murarna så gott som helt och hållet rasat sönder och bilda flacka rullstensåsar. Man har alltid för borgbygget sökt få tag på berg, som själva varit tillräckligt branta, så att arbetena med befästningsmurarna skulle kunna inskränkas så mycket som möjligt. På en sådan slättmark som Fellingsbro har det varit svårt att hitta lämpliga borg-

Fig. 17. Borgmuren Romare skans (nr 7). Foto förf.

har effekten blivit, att stenen smält ihop till en slaggkaka, som täcker krönet av muren. Denna förbränning måtte ha skett fullt medvetet från borgbyggarnas sida, ty för att åstadkomma en tillräcklig hetta, t. o. m. för en enkel sönderbränning av stenen, fordras ett omsorgsfullt byggt bål under muren, och en vanlig skogsbrand kan ej alstra tillnärmelsevis tillräcklig hetta. Vad som hänt i borgen vid Borfona, är tyvärr ej möjligt säga, och över huvud taget veta vi mycket litet om dessa borgar. Vi veta ej ens, när de byggdes, även om de få fynd, som kommit fram innanför murarna på de omkring 500 svenska fornborgarna, alla kunna dateras till tidrymden från folkvandringstidens början till hednatidens slut. I Fellingsbro tre fornborgar äro, så vitt jag vet, inga fynd gjorda, som kunna säga oss någonting om borgarnas ålder eller brukningsätt.

Utöver de tre nu nämnda något så när försvarsdugliga borgmurarna finnes i socknen en mängd smärre murar, som Garfvé förtecknat under namn av sträckmurar, och som han förmodat vara forntida minnesmärken. Sådana murar finnas t. ex. på Tingsberget vid Toje, men där, såväl som på de flesta andra ställen, kunna murarna lättast förklaras som relativt moderna hägnemurar, som visserligen nu se omotiverade och besynnerliga ut, men som mycket väl kunna tänkas ha fortsatts i gärdesgårdar, som ej längre behövs och

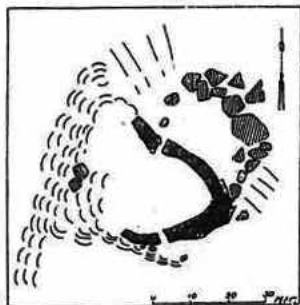

Fig. 18. Karta över Romareshkans (nr 7).

därför fått förfalla. En mur finnes dock, som ej kan givas den förklaringen, och det är den, som synes på kartan fig. 10. Den sten, som bildar muren, ligger där i ett enkelt lager och är så nedsjunken i marken, att det är otänkbart, att den en gång legat i en klen hägnemur av något slag. Stenarna ha tydligen i stället grävts ned i jorden för att bilda ett slags väg, men en ofarbar väg, gång på gång avbruten av stora flyttblock, och lagd utan hänsyn till vad ett praktiskt ändamål skulle kräva. Det är intressant, att denna stenväg eller -revel ligger i ganska intim kontakt med ett gravfält från äldre järnåldern, ty sådana revlar i anslutning till äldre järnåldersgravfält har jag sett i angränsande trakter såväl i Västmanland som i Södermanland. Revlarnas betydelse är dock dunkel, men man har tänkt sig dem som ett slags vägar för de hädansovnas själar.

*

Efter att nu ha granskat det huvudsakliga av Fellingsbro fornminnen, vilja vi slutligen sammanfatta, vad vi veta om socknens forntid. Först och främst kunna vi då konstatera, att fornsaker från stenåldern hittas över hela socknen, de äldre i norr, de yngre mot söder. Men från och med stenålderns slut, då våra förfäder blevo bofastare, är det egentligen endast Södra församlingen, som lämnat några minnen av bebyggelse. Grönbohögen och Finnåkers skans bilda dock ett par egenomliga undantag.

Bilden av Södra församlingens bebyggelse under den bofasta tiden är emellertid mycket splittrad och trasig på grund av senare tiders lantbruks- och vägröjningsarbeten. De få skärvor, som nu äro kvar, räcka visserligen ännu att illustrera socknens urgamla anor som boplatser för människor, men ett världslosande av det lilla, som återstår, skulle snart giva dem, som ströva på upptäcktsfärd i socknens backar, ett intryck av att Södra församlingen är en lika ung och nybruten bygd som den Norra. Måtte därför alla de sockenbor, som ha fornminnena på sina ägor, väl vakta sig för att av oförstånd förstöra, vad som finnes. Gårdens minnesmärken är ju i alla fall icke endast gårdens utan även socknens och i sista hand hela svenska folkets egendom.

BESKRIVNING ÖVER BEVARADE FORNMINNEN I FELLINGSBRO SOCKEN.

1. *Gravhög* bland sågverksbyggnaderna 75 m. Ö om Grönbo herrgård (fig. 15). Högen är 30 m. i diam. och från 2 till 4,5 m. hög. På toppen en platå, vars kant markeras av en stenring, nästan helt nedsjunken i marken. I platåns mitt en grop för majstång och i dess ena kant en skada, där en transmissionsledning gått fram. Högen kallas Dansarkullen, emedan man för c:a 40 år sedan dansade varje midsommar på kullens topp, som då belades med ett trägolv.

2. *Fornborg* 350 m. VNV om Åsens gård på ett fristående berg, Vikshäll (fig. 16). Borgbergets sydligaste hörn höjer sig högt över skogen och ger vid utsikt över Finnåkersdalen (fig. 1). På högsta partiet av berget synas spår av bålbränning, men därom vet traditionen ingenting. Mot norr sänker sig berget sadelformigt, och dess sidor ha spärrats med nu mycket raserade murar, som högst torde haft 2 meters höjd. Muren kring den yttre borggården är även starkt raserad, dock ej i söder, där den står lodrätt till 2 metershöjd. Läget av denna mur synes i stor utsträckning bestämt av flyttblock, som man önskat bygga in i muren. Borgen kallas Finnåkers skans.

3 *Gravfält* med 28 högar 1300 m. ÖSÖ till Ö om Sällinge station c:a 200 m. från stranden av Sällingesjön på grusåsen (fig. 13). Längst i norr ligger i åkern en hög, övertäckt med åkersten och kvickrot. Mellan denna och gravarna på åsen äro troligen gravar bortodlade. I Ransakningar säges »För någon tid sedan blefvo dhe (högarna) aff några uppkastade, och fanz de dödaz been uthi». Detta rör säkert borttagna högar, ty de nu bevarade äro, i ovanligt liten utsträckning skattegrävda.

4. *Gravfält (?)* i hagen omedelbart Ö och N om ekonomibyggnaderna vid sydligaste gården i Västansjö. 5 m. S om smedjan ligger en jordfyllning på en häll, troligen en söndergrävd grav. Däromkring möjligen ytterligare några sönderschaktade gravar.

5. *Gravfält* med 2 gravar 300 m. S om Österhammars skola och S om ett stort grustag Ö om landsvägen. Bägge gravarna ha skattegröpar. 1933 undersöktes en tredje grav,

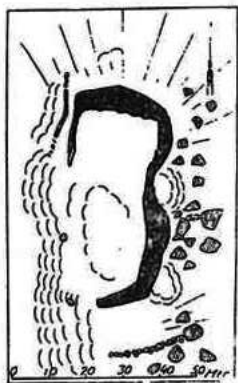

Fig. 19. Karta över Borfonskans (nr 19).

som innehöll brända ben och krukskärvor under ett röse. Tidigare ha flera gravar funnits, vilka strukit med 1 grustaget.

6. *Resta stenar* 30 m. S om västligaste hörnet i vägtriangeln, där Sörbyholms utfartsväg träffar landsvägen. En sten (se fig. 20) är 1,15 m. hög, två äro 0,70 m. Ett par stenar kunna möjligen vara avbrutna och ha alltså en gång varit högre. Även några små, i marken nedsjunkna stenar kunna vara gravstenar, då marken f. öv. är stenfri. Stenarna ha ingen bestämd inbördes ordning.

7. *Fornborgen »Romareskans»* 1100 m. NNV. om Spånga, 500 m. S om järnvägsbron över Sverkestaån (fig. 17 och 18). Borggården begränsas i V av ett svårbestigtligt bergsstup. Den halvcirkelformiga muren i Ö är byggd av lyftingar med utnyttjande av stora, jordfasta block. Den är mycket raserad, höjden är nu 1—2 m. De två ingångarna äro begränsade av större block. I N finnes ett stycke, där borggården endast begränsas av en svagt sluttande berghäll.

8. *Gravfält* med 5 gravar vid Hökasta, 150 m. Ö om landsvägsbron över Sverkestaån. Endast en av gravarna är tydligt markerad, och 0,5 m. hög.

9. *Gravfält* med 6 gravar i Spånga »Smedjebacke» 80 m. VSV om landsvägsbron över Sverkestaån. Hela backen runt statstugan är sönderbökad, och endast i Ö och S ligga flacka kullar och otydliga stensättningar.

10. *Stensättning* 400 m. SV om Spånga gård, 40 m. NÖ om vägen Spånga—Hofsta ligger på högsta punkten av en moränbacke en ring av stenar 4,5 m. i diam. Inuti ringen en flack jordfyllning.

11. *Gravfält* med 2 högar 450 m. NNV till N om bron vid Vesslingby i en hagmark 30 m. V om en åker. Högarna ligga på 6 m:s avstånd från varandra. Höjd 0,25 m. Diam. 6 och 4,5 m.

12. *Gravfält* med 3 högar 500 m. N om bron vid Vesslingby på södra spetsen av en hagmark. Högarna ligga så, att de tangera varandra. Den största är 9 m. i diam. och 0,75 m. hög. Den minsta 5 m. resp. 0,30 m. Alla tre äro jämna och vackra.

Fig. 20. Den största bautastenen vid Sörbyholm (nr 6). Foto förf.

13. *Gravfält* med 9 högar 200 m. VNV om Öby gård (se fig. 21). Endast högarna 1—4 äro säkra fornminnen, övriga äro så starkt urgrävda, att de i varje fall nu förlorat karaktären av fornminnen.

14. *Gravfält (?)* 300 m. V om västligaste gården i Toje, 75 m. från ån ligger i en bergs- och moränbackes nordöstligaste hörn en oregelb. hög 6 m. i diam. S om föreg. ligga två rösen, möjligen sönderplockade, enskiktade gravrösen. Alla tre tvivelaktiga som fornminnen.

15. *Gravfält* och *stenrevel* i »Kattlundsbacken» 800 m. V om Öby (fig. 10). 29 gravar, rösen, stensättningar samt högar med fotkedjor av oftast intill halvmeterstora block (fig. 11). De högsta högarna äro nr 22 (2 m.), 4 och 7 (1,5 m.). Gravarna ligga så tätt, att man ibland ej kan skilja dem åt. Fältet det vackraste i socknen. Stenreveln NV om gravarna är enskiktad med stenarna halvt nedsjunkna i jorden. Stora, jordfasta block äro ofta inbyggda i reveln.

16. *Stensättning* 200 m. VSV om västligaste gården i Toje på en åkerholme. Sättningen är ringformig, 3 m. i diam. och utan jordfyllning.

17. *Gravfält* i backen 35 m. NÖ om statbyggningen »Högtomta» under Läbbesta: två stenblandade högar 5 m. i

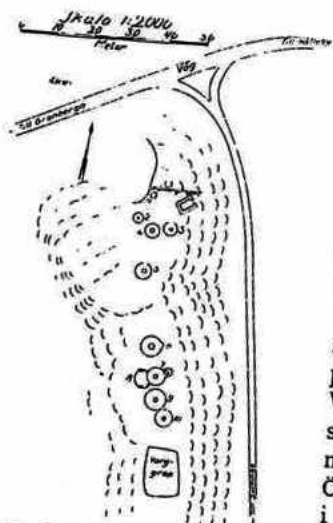

Fig. 21. Karta över gravfält vid Öby (nr 13).

diam. 25 m. längre mot SÖ ligger en plan hög 8 m. i diam. med fotkedja i S.

18. *Röse* i »Pörtebacken» 200 m. VNV om södra gården i Granberga. Det ligger på backens högsta parti, är 8 m. i diam. med halvmeterstora stenar, till större delen nedsjunkna i marken. I mitten ett skattehål.

19. *Fornborgen* »Borfonaskans» 800 m. S om Borfona by på Viksberg (fig. 19). Endast i V är berget brant nog att vara svårbestigt. I N och S är slutningen mycket obetydlig, och i Ö är ogenomtränglig blockmark, i vilken muren utan synlig gräns övergår. Den mäktigaste muren ligger i N, men den är nu ned-

rasad, så att de ursprungliga gränserna ej kunna bestämmas. På ett par ställen där är muren söndergrävd, varvid visar sig, att murstenen är totalt sönderbränd. Södra murens sten har delvis lagts in i en hägnemur belägen c:a 20 m. längre S ut.

20. *Stensättning* 300 m. Ö om sydligaste gården i Rin-kaby, 30 m. S om en ägoväg på högsta krönet av en morän-ås. Sättningen är ringformig med enstaka stenar i det inre. Diam. 5 m.

21. *Gravhög (?)* 30 m. S om Ö skogsvägen i »Holm-hagen», 100 m. SV om huvudgården i Bäcktorp på ett flackt impediment. Diam. 5 m. Höjd 0,25 m.

22. *Röse* 700 m. NÖ om Västersäter i en hög morän-backe omedelb. N om vägen Norrsäter—Västersäter. Röset ligger på västra krönet av backen, är enskiktat, rektangulärt 7,5x4,5 m. med långsidorna i riktning Ö—V.

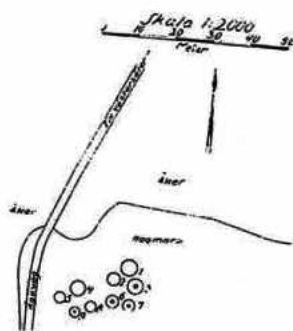
23. *Gravhög (?)* 500 m. V om Norrsäter 50 m. N om landsvägen ute i åkern. Högen är överodlad, och nu kan ej säkert sägas om det är en grav, men den består av fint mor-rängrus, under det att den omgivande åkern består av lera. Diam. 20 m., höjd 1,75 m.

24. *Gravfält* med 2 högar 400 m. SV om Marielund, 30 m. S om järnvägen mitt i »Rynninge kyrkväg». Största högen är 9 m. i diam., 0,60 m. hög. På toppen en halvt nedsunken

stor stenflisa. Tangerande föreg. i SV är en flack, oregelb. upp-höjning, trol. även en grav.

25. *Gravhög* 700 m. NNÖ om Ångeby gård, 175 m. NV om skjutbanans markörgrav på en åkerholme. Högen är jämn och vacker, 1,5 m. hög. 9 m. i diam.

26. *Gravfält* i skogsbacken, där skjutbanans markörgrav är belägen. C:a 50 m. NÖ om gra-ven ligga 2 högar 4 och 5 m. i diam. och 0,25 m. höga. — På Fig. 22. Karta över gravfält V om Västersäter (nr 27).

backens krön 15 resp. 20 m. S om förlängningen av skjutbanan ligga två enskiktade grav-rösen 7 m. i diam. — I sydöstligaste hörnet av backen ligga 15 m. från åkern 3 högar, en 5 m. i diam., 0,30 m. hög, de övriga tangerande i S och Ö men mycket flacka. — 20 m. SÖ om föreg. en hög 6 m. i diam. 0,50 m. hög.

27. *Gravfält* 300 m. V om Västersäter i moränbacke 9 små högar (se fig. 22), den största, nr 1, 0,40 m. hög.

28. *Gravfält* 300 m. Ö om Västersäter i Kvarnbacken 20 högar (se fig. 14). Backen är sönderbökad av gammal be-byggelse m. m., och som gravarna äro högst 0,25 m. höga äro de svåra att säkert bestämma.

29. *Röse* 700 m. Ö om Skulsta by, 200 m. N om järn-vägen (se fig. 9). Rösets diam. är 20 m. Höjden är 3,5 m. Materialet är lyftingar, men rösets fot är begränsad av en ring med något större stenar, vilkas rakaste sida vänts utåt.

30. *Gravfält*. 500 m. V om Varu ligga 18 högar och sten-sättningar (se fig. 14). Alla högarna utom nr 24, som är 1,5 m. hög, äro låga; stensättningarna äro jordfyllda. Nr 35 är en bautasten, a och b äro platser för gravfynd framkomna vid vägarbete i dec. 1933.

31. *Röse* 150 m. SV om Gåsta på högsta punkten av skogen på en berghäll. Röset har en kantkedja av halvmeter-stora block delvis förda ur sitt läge, samt en jordblandad fyllning endast 0,35 m. djup.

32. *Gravhög* 350 m. N om Eke på sydspetsen av en åkerholme. Av högen återstår endast ett halvmånformigt frag-ment. Den har haft 8 m. i diam. och trol. 0,75 m:s höjd.

33. *Gravhög* på N krönet av skärningen för järnvägen genom åsen N om Folkhögskolan. Av högen återstår endast c:a hälften, och i genomskärningen ned mot grustaget hitta-

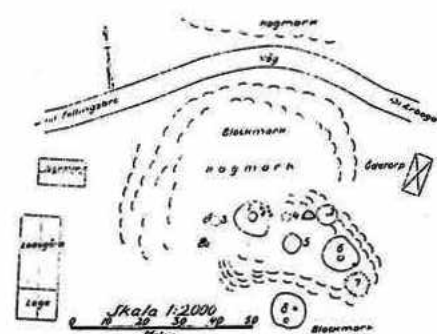

Fig. 23. Karta över gravfält vid Gästgivaregården (nr 39).

35. *Rösen.* S om manbyggnaden vid Essingeholm, 40 m. S om landsvägen ligger ett jordblandat röse 8 m. i diam. stenarna meterstora, mittstenen är större. 14 m. S om föreg. ett enskiktat röse av meterstor sten 10 m. i diam.

36. *Röse och älvkvarn (?)*. På »Älvkvarnsberget» 400 m. NV om järnvägsövergången vid Bejby ligger ett oregelb., enskiktat röse av lyftingar. Diam. 4,5 m. Möjl. endast ett odlingsröse. — 1 m. S om föreg. en hålighet utsvarvad i berget 7 cm. i diam. och 5,5 cm. djup med lodräta sidor och svagt skålig botten.

37. *Gravfält.* 300 m. SÖ om Folkhögskolan 30—40 m. S om landsvägen N om en statbyggnad under Hälla. 3 högar ligga i rad på en berghäll. Den mellersta undersöktes 1933 och återgavs sin urspr. runda form. De två andra äro oregelb. Vid källaren N om byggnaden hittades 1933 brandlagret till en redan förstörd hög.

38. *Gravfält.* 400 m. V om Lund på moränåsen mellan nya och gamla landsvägen N om Helenelund ligga 5 mycket oansenliga högar i den tuviga terrängen.

39. *Gravfält.* Omedelbart Ö om ekonomibyggnaderna till gästgivaregården ligga 7 högar och en stensättning (se fig. 12 och 23). De största högarna (n:r 1 och 6) äro 1,25 m. höga. Gravarna bilda en vacker liten grupp.

40. *Gravhög (?)*. 12 m. S om lägenheten Helenelund höjer sig ur moränmarken en oregelb. hög 7 m. i diam., begränsad av stora, delvis jordfasta block. Höjd: 0,75 m.

41. *Gravfält.* På grusbacken omedelbart S om ekonomibyggnaderna vid Hälla ligger på åsens topp en hög 10 m. i diam., 0,75 m. hög. På grund av sitt läge ter den sig dock

des 1933 några brända ben. Längre mot norr ha legat ett par kullar. Om de varit gravar, är osäkert.

34. *Gravhög* 30 m. N om Tegeltorpets ladugård. Den är 8 m. i diam., 0,6 m. hög och runt kanten är en gles kedja av lyftingar. Backen, som är söndergrävd, har möjl. innehållit flera gravar.

större. Toppen har en svag avplaning. Endast 2 m. skiljde år 1933 högen från grustagskanten, i vilken rester av en grav, undersökt 1925, finnas kvar. 1906 undersökte O. Almgren 6 gravar på detta ställe.

42. *Rösen.* 500 m. NV om Nederby Oppgård 15 m. S resp. 40 m. V om statbyggnaden ligga 2 rösen, det förra 7 m. i diam. och 0,75 m. högt, det senare 5 m. i diam. och 1 m. högt.

43. *Gravhög (?)*. 40 m. Ö om allén vid Älsänge gård och 250 m. N om landsvägen Fellingsbro—Arboga ligger på en åkerholme en sönderschaktad jordfyllning, troligen en förstörd gravhög.

44. *Gravfält* 1500 m. SSV om Lund, på näst sista kullen av Fellingsbroåsen N om Arbogaån ligga 6 högar (se fig. 24). Den högsta (n:r 4) är 0,75 m. hög. Säkertligen ha flera gravar försvunnit i grustaget. 1933 kunde litet brända ben observeras i kanten på n:r 6.

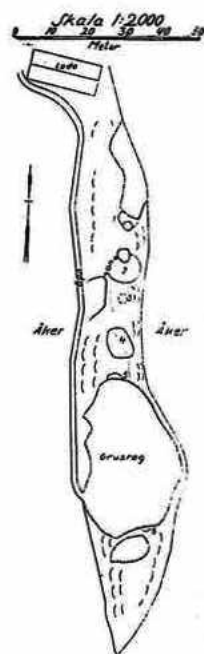

Fig. 24. Karta över gravfält SSV om Lund (nr 44).

Tabell över stenåldersfynden från Fellingsbro socken.

Höjd över havet	Or t											Diverse	Summa	
80	Finnhugget	I											1	
70	Djupdalen	II											2	
70	Anneberg	I											1	
70	Spannarboda	II III	I										6	
55	Karlsberg	II	II										2	
50	Nyboda	II											2	
50	Astorp											I	1	
50	Nybo											I	1	
45	Blixterboda	I										I	3	
40	Backa											IIII	5	
40	Hofsta												1	
40	Spånga		III									I	5	
40	Hökasta											III	3	
40	Känäs											I	1	
40	Västansjö											III	4	
40	Sällinge	I	III									I	6	
40	N. Eke											I	2	
40	Sörbyholm											IIII I	6	
40	Finnåker	IIII III	IIII									III	17	
40	Balsta											I	1	
40	Oppeby												2	
35	Fyrby												1	
35	V. Övre												1	
35	Österhammar	III	I	I	I	I	I	I	I	I	I		12	
35	Vesslingbyholm											I I	7	
35	Sköldberga											I	3	
35	Toje											I	1	
35	Svillinge											I	1	
30	Gåsta												1	
30	Gillberga											I	1	
30	Sverkesta											I	2	
30	Fenninge											I	3	
30	Rynninge											I	2	
30	Nybble											III	4	
30	Skulsta											I	1	
30	Torvesta											I	3	
30	Abyhammar											I	2	
30	Läbbesta											I	1	
30	Granberga											I	1	
30	Rinkaby											I	2	
30	Bäck											III	3	
30	Sparsta											I	1	
30	Kvasta											I	1	
30	Fellingsbro											IIII I	5	
30	Angeby											III	4	
30	Västersäter												1	
30	Norrsäter												1	
30	Y. Ekeby											II	2	
30	Fogryte											I	1	
30	Nyckelby											IIIIIIII	13	
25	Vesslingby											II	3	
25	Bejby											I	1	
25	Varu											I	3	
25	Sörby											II	2	
20	Oppboga											IIIIII	6	
20	Korvike											I	2	
20	Nederby											II	2	
20	Vretlunda											I	1	
	Summa	3	16	16	12	5	10	11	4	10		76	5	173